

D U O S R I O S

PUBLICACIÓ DE L'ARXIU
MUNICIPAL DE DOSRIUS (AMD)

NÚMERO 4
ABRIL 2019

D U O S R I O S

PUBLICACIÓ DE L'ARXIU
MUNICIPAL DE DOSRIUS (AMD)

NÚMERO 4
ABRIL 2019

- 5 PRESENTACIÓ DE L'ALCALDE
7 EDITORIAL
9 *IN MEMORIAM* JOAQUIM GARRIGA RIERA
- 11 MISCELLÀNIA
- 11 EL GRUP DOLMÈNIC DE LA SERRA
DEL CORREDOR.
*Daniel Daví Salvanyà, Robert Lleonart Casadevall
i Imma Bassols Fernández*
- 21 LA CREU PROCESSIONAL GÒTICA
DE DOSRIUS. UN EXEMPLE
DE CONTINUITAT DE L'ART GÒTIC
EN ÈPOCA DEL RENAIXEMENT.
Joaquim Graupera Graupera
- 28 BUSCAR MARIT O MULLER A DOSRIUS.
LES ESTRATÈGIES MATRIMONIALS
DESENVOLUPADES
PER LES FAMÍLIES PAGESES DE MAS
DE DOSRIUS A L'ÈPOCA MODERNA.
Alexandra Capdevila Muntadas.
- 37 LA VISITA PASTORAL DEL BISBE
PAU DE SITJAR A L'ANY 1816 A DOSRIUS.
Héctor López Silva
- 41 EL SEGLE XIX A DOSRIUS.
ENTRE LA TRADICIÓ I LA MODERNITAT.
Josep Ramis Nieto
- 50 ELS COMTES DE BELL-LLOC A VILLA LINA
Anna Plans Berenguer
- 63 ESTUDI PLUVIOMÈTRIC COMPARATIU.
DIFERÈNCIES PLUVIOMÈTRIQUES SEGONS
ALTITUD: CANYAMARS-CAN BOSC.
Meritxell Dominich Lorenzo
- 70 EL FOC FORESTAL MÉS GRAN DEL SEGLE
(A DOSRIUS)
Joan Manel Riera Vidal
- 83 PAPALLONES, ORACLE AMBIENTAL.
20 ANYS DE SEGUIMENT CIENTÍFIC
DE PAPALLONES DIÛRNES AL TERME
DE DOSRIUS
(DINS LA XARXA INTERNACIONAL
BUTTERFLY MONITORING SCHEME).
*Héctor Andino Pol, Jordi Corbera,
Escola de Natura del Corredor.*
- 87 EL MAPA DE PATRIMONI CULTURAL
DE DOSRIUS.
M. del Agua Cortés Elía i Adriana Geladó Prat
- 95 *IN MEMORIAM*
ESTEVE ALBERT I CORP
- 96 L'ESTEVE ALBERT FOLKLORISTA
Rafel Mitjans Berga i Teresa Soler Llobet
- 99 ESTEVE ALBERT: JOSEP-SEBASTIÀ PONS
EL REFERENT HOMENATJAT.
Jaume Vellvehí Altimira
- 108 LLUÍS A. VINYAMATA,
COMTE D'ALBA DE LISTE,
VIST PER ESTEVE ALBERT
Josep Puig-Pla
- 116 L'EMPREMTA INDEPENDENTISTA
D'ESTEVE ALBERT I CORP
Jordi Solé Camardons
- 121 LLIURAT A L'AJUNTAMENT
UN EXEMPLAR DE PETITA VALL,
SIGNAT PER ESTEVE ALBERT.
Josep Puig-Pla.
- 127 MANUFACTURAS CAÑAMÁS, S.A.
"LA TORTUGA" (1950-1980)
APROXIMACIÓ A LA HISTÒRIA
D'UNA EMPRESA TÈXTIL.
*Neus Alsina Boix, Meritxell Dominich Lorenzo
i M. Àngels Jubany Pinós*

EDITA:

Ajuntament de Dosrius
Arxiu Municipal de Dosrius (AMD)
Carrer Sant Antoni, 1
08319 Dosrius

Tel. 93 791 80 14
Fax: 93 791 90 80
www.dosrius.cat

DIRECCIÓ, COORDINACIÓ

I CONSELL DE REDACCIÓ:

Alsina Boix, Neus; Bosch de Doria, Marc;
Jubany Pinós, M. Àngels;
Sagristà Vilà, Josep M. i Riera, Joan Manel

HAN COL·LABORAT EN AQUEST NÚMERO:

Alsina Boix, Neus; Andino Pol, Héctor;
Bassols Fernández, Imma;
Capdevila Muntadas, Alexandra; Corbera, Jordi;
Cortés Elia, M. del Agua;
Davi Salvanyà, Daniel;
Dominich Lorenzo, Meritxell;
Geladó Prat, Adriana;
Graupera Graupera, Joaquim;
Jubany Pinós, M. Àngels; López Silva, Héctor;
Leonart Casadevall, Robert; Mitjans Berga, Rafel;
Plans Berenguer, Anna; Puig-Pla, Josep;
Ramis Nieto, Josep; Riera Vidal, Joan Manel;
Solé Camardons, Jordi; Soler Llobet, Teresa;
i Vellvehí Altimira, Jaume.

CORRECCIÓ DE TEXTOS:

Josep M. Sagristà i Vilà

DISSENY I MAQUETACIÓ:

Pere Fradera

IMPRESSIÓ:

CeGe

DIPÒSIT LEGAL:

B - 14270 - 2004

IMATGE COBERTA:

Dibuix de Marià Ribas, a la coberta del llibre
d'Esteve Albert, *Petita Vall*.
Dosrius 1946.

Imprés en paper ecològic.

LA NOSTRA HISTÒRIA, ELS NOSTRES COSTUMS i tradicions, el nostre entorn... ens han conferit, al llarg dels segles, una identitat pròpia. Una idiosincràsia que és motiu d'orgull i que és imprescindible, com a poble, que sapiguem difondre i preservar per a dignificar el llegat que ens han deixat tantes i tantes generacions de dosriuencs i dosriuenques; i per a conèixer quines són les nostres arrels i entendre quins són els nostres orígens per a poder dissenyar entre tots el municipi del present i del futur que desitgem.

Amb aquesta vocació va néixer fa més d'una dècada el projecte *Duos Rios*, que enguany presenta el seu quart número plenament consolidat com un treball prestigiós i de referència, arreu del territori, en matèria de divulgació històrica, artística, patrimonial, social i cultural. Una publicació que és un tresor i un actiu patrimonial de primer ordre, que aglutina el talent, la passió, l'esforç i la dedicació de tots aquells estudiosos, docents, experts i professionals que han volgut contribuir amb els seus treballs, la seva recerca i la seva investigació a aquesta iniciativa.

Poder nodrir els nostres arxius amb tot aquest bagatge és un privilegi que cal posar en valor com es mereix; així com, ser conscients de l'enorme potencial que atesora. Per tot plegat, vull agrair, en nom del poble de Dosrius, la implicació i la col·laboració de totes les persones que el passat 9 de febrer de 2019 van prendre part, a la Sala de Plens de l'Ajuntament, en la segona edició de les Jornades d'Estudis Locals *Duos Rios*, on es van presentar davant de la ciutadania les 16 comunicacions que integren la publicació que aquí us presentem.

Una revista que, com marca la seva essència, abraça novament una àmplia amalgama de temàtiques que tenen com a denominador comú el municipi de Dosrius i que, des de la prehistòria, l'art,

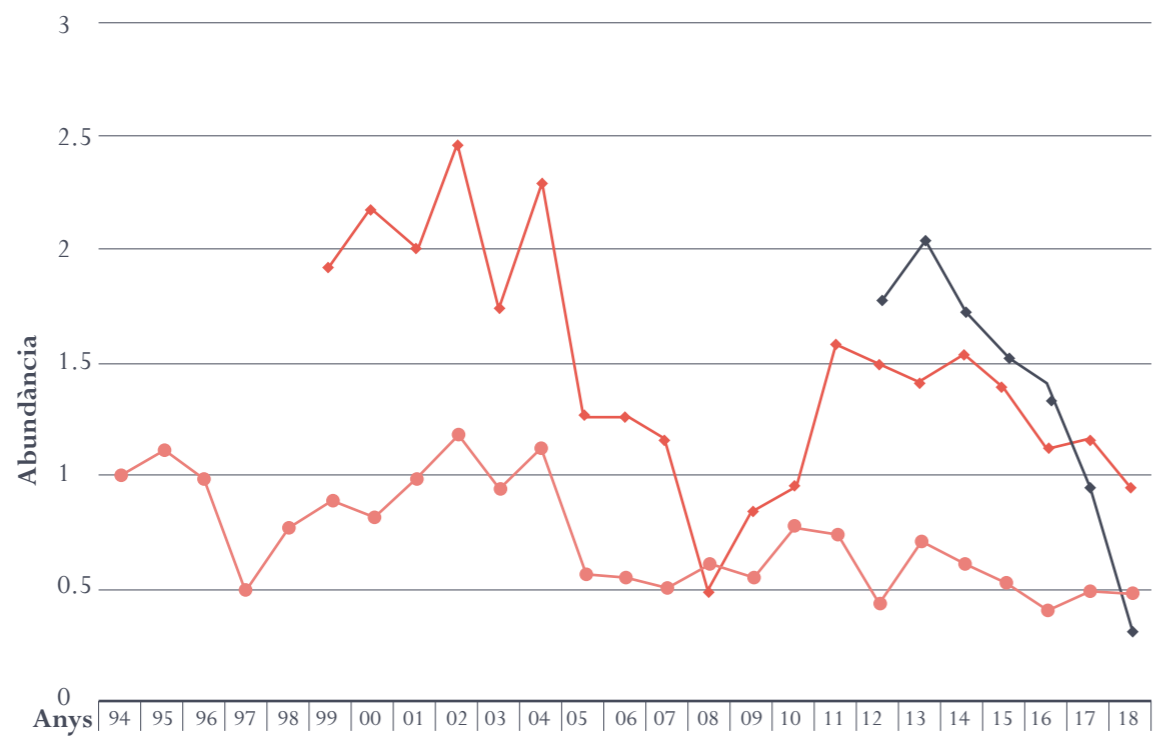
la religió, el costumari, el feudalisme, la indústria, la meteorologia, el medi ambient, el patrimoni o la literatura ens ofereix un recorregut transversal, plural i dinàmic per la trajectòria d'un poble, com el nostre, que amaga uns personatges i una història apassionant.

Al mateix temps, menció especial també mereixen en aquesta quarta publicació els diferents treballs realitzats al voltant de la figura d'Esteve Albert i Corp, que una edició més ocupen un espai preminent, amb l'objectiu de contribuir a la coneixença d'un dels dosriuencs més il·lustres i universals i personalitat clau en la transformació cultural del poble. En aquest sentit, recentment, el consistori ha incorporat un exemplar original de l'obra *Petita Vall*, donat per la senyora Anna Garcia Gotarra, veïna de Canyamars. Un exemplar que conté una peculiaritat que el fa únic: una dedicatòria del cèlebre poeta dosriuenc a l'actriu de teatre i de cinema Montserrat Julió Nonell, nascuda a Mataró l'any 1929 i que es va haver d'exiliar a Xile. Alhora, també m'agradaria aprofitar aquestes línies per agrair aquest gest veïnal d'enorme valor simbòlic i que posa de manifest la transcendència i la importància d'aquest personatge tan il·lustre en el nostre imaginari col·lectiu.

Finalment, tots aquells qui s'endinsin en aquest quart número de *Duos Rios*, també, podran consultar, de forma inèdita, un valuós article sobre la història de Manufactures Canyamars *La Tortuga*; indústria gràcies a la qual Dosrius va començar a caminar cap a la seva industrialització com a poble.

Així doncs, estic convençut que en aquesta publicació que us presentem –amb la col·laboració inestimable de l'Arxiu Municipal de Dosrius (AMD) i de la Comissió Científica– hi sabreu apreciar la cura, el rigor i la vàlua dels escrits que la integren. Desitjo, doncs, que us la feu vostra i que en gaudiu.

3. Tendència poblacional de la saltabardisses europea (*Pyronia tithonus*) al conjunt de Catalunya i als dos itineraris de Dosrius.

● Regional (regressió moderada)
 ● Ca l'Arenas
 ● Font del Sot

rant els primers anys del seguiment als dos itineraris i que, ara, gairebé ha desaparegut. Aquesta espècie està patint una regressió a diferents zones de Catalunya, en especial a les àrees litorals, un fet que s'ha associat amb les sequeres estivals persistents.

En el cas de l'itinerari de la Font del Sot, hi trobem un cas similar en la vellutada del salze (*Nymphalis antiopa*), que ha patit una disminució molt notable de les poblacions durant els anys 2015-2017, però que, al darrer any, ha mostrat símptomes d'una certa recuperació. En aquest cas, els canvis d'abundància d'aquesta espècie podrien estar lligats a la caiguda, per causa del vent, d'un gran salze a la secció 4, al 2015, el qual amb molta seguretat donava suport alimentari a les erugues d'aquesta espècie.

Tots els canvis ambientals, tant siguin climàtics com de composició de la vegetació pels motius que sigui, afecten de manera directa les poblacions de papallones diürnes. És per això que l'estudi i seguiment d'aquests insectes és de cabdal importància per tal de poder constatar i avaluar com aquests canvis afecten els ecosistemes i, alhora, servir de base en el disseny de polítiques de gestió.

Taula 1. Les 25 espècies més comunes de papallones diürnes als dos itineraris de Dosrius, ordenades per la seva abundància mitjana (Índex Anual / 1000 m).

	Ca l'Arenes	Font del Sot	Mitjana
<i>Satyrrium esculi</i>	92.77	43.84	68.31
<i>Polyommatus icarus</i>	11.27	17.43	14.35
<i>Maniola jurtina</i>	18.8	4.13	11.47
<i>Pararge aegeria</i>	8.38	10.51	9.45
<i>Pyronia bathseba</i>	11.51	2.65	7.08
<i>Hipparchia statilinus</i>	12.15	0.01	6.08
<i>Gonepteryx cleopatra</i>	6.33	5.25	5.79
<i>Pieris rapae</i>	6.26	4.48	5.37
<i>Colias croceus</i>	6.32	3.39	4.86
<i>Pyronia tithonus</i>	6.6	2.92	4.76
<i>Lasiommata megera</i>	7.07	2.25	4.66
<i>Callophrys rubi</i>	7.35	1.88	4.62
<i>Lycena phlaeas</i>	8.4	0.56	4.48
<i>Celastrina argiolus</i>	2.96	2.84	2.90
<i>Argynnis paphia</i>	2.06	2.61	2.34
<i>Leptidea sinapis</i>	1.74	2.47	2.11
<i>Melanargia lachesis</i>	1.73	2.39	2.06
<i>Gonepteryx rhamni</i>	1.16	2.57	1.86
<i>Pieris brassicae</i>	1.77	1.88	1.83
<i>Vanessa cardui</i>	3.45	0.08	1.77
<i>Favonius quercus</i>	1.94	1.41	1.68
<i>Leptotes pirithous</i>	0.5	2.81	1.66
<i>Aricia cramera</i>	2.51	0.58	1.55
<i>Polygona c-album</i>	0.79	1.88	1.34

EL MAPA DE PATRIMONI CULTURAL DE DOSRIUS. UN INVENTARI PER CONÈIXER I GESTIONAR EL PATRIMONI CULTURAL.

Adriana Geladó Prat i María del Agua Cortés Elía

Adriana Geladó Prat. Llicenciada en Història de l'Art i Màster Universitari en Gestió del Patrimoni Cultural en l'Àmbit Local per la UdG.

María del Agua Cortés Elía. Doctora en Arqueologia per la UAB. Tècnica de patrimoni cultural de la Diputació de Barcelona.

Introducció: Documentar, conservar, protegir, difondre el patrimoni cultural són accions bàsiques i que trobem presents a qualsevol programa d'actuació envers diversos elements del nostre entorn que ens identifiquen culturalment. Però, per poder portar a terme qualsevol actuació emmarcada dins aquests paràmetres és necessari conèixer, saber el que tenim i com ho tenim, ja que només així podrem decidir i establir les mesures més convenientes per a cada un dels elements que formen part del nostre patrimoni cultural, individualment i en conjunt. La finalitat principal de la documentació és conèixer, saber el que hi ha al nostre entorn i que ens defineix, però també per difondre aquest coneixement, per posar-ho a l'abast de tothom, per potenciar l'estima i garantir la conservació dels diferents elements, i permetre que arribin més enllà del nostre present.

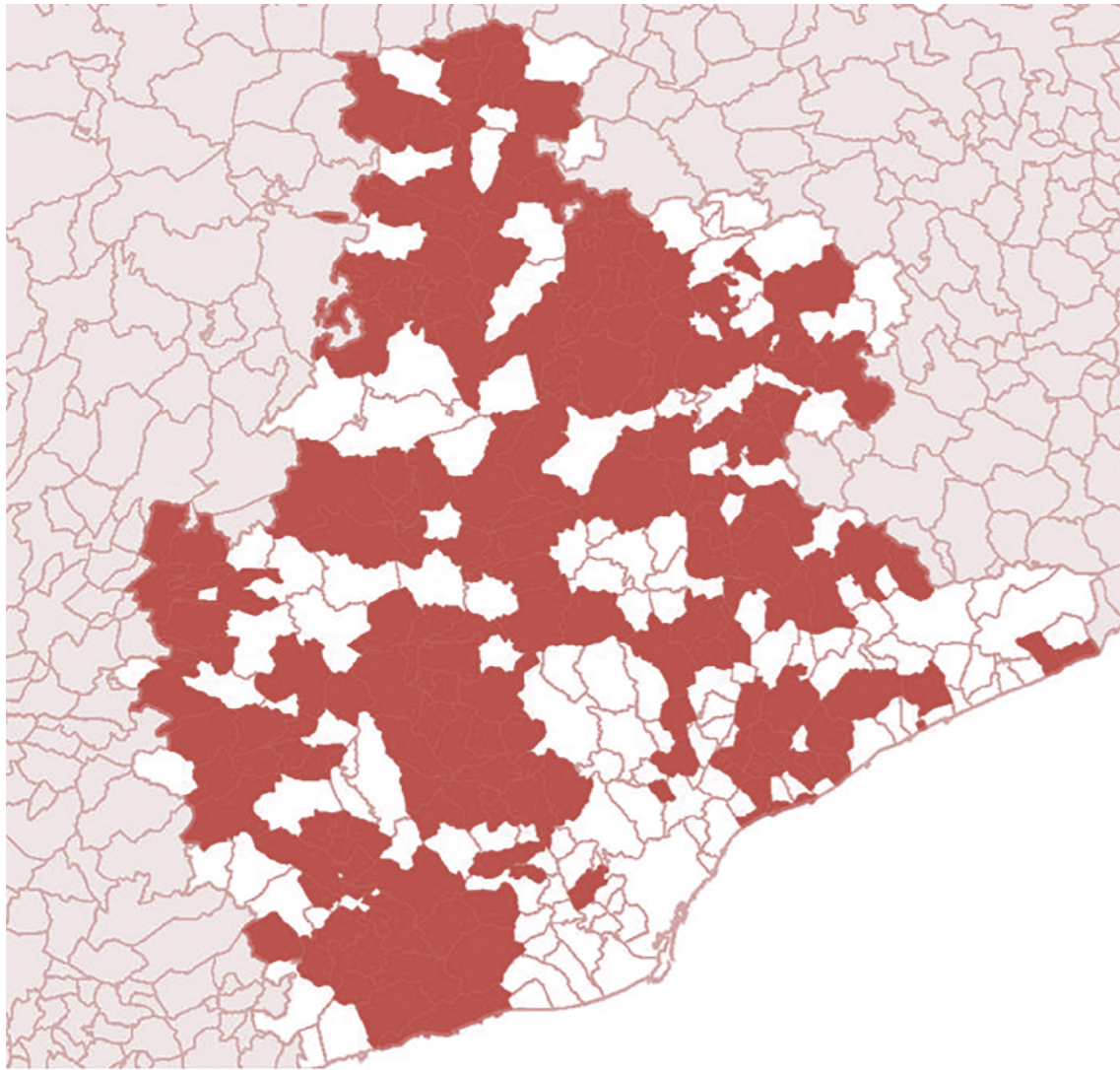
Aquest és un dels objectius principals del programa de **Mapes de Patrimoni Cultural**, que desenvolupa l'Oficina de Patrimoni Cultural de la Diputació de Barcelona des de l'any 1999, per als municipis de la província de Barcelona que ho solliciten. La intenció principal és inventariar el patrimoni cultural d'un terme municipal recollint, de forma exhaustiva, el màxim d'informació de cada un dels elements que conformen la identitat d'un poble, és a dir, tot allò que el caracteritza culturalment. Els Mapes de Patrimoni Cultural recullen dades sobre el patrimoni cultural i natural i, a partir d'aquesta informació, es realitza la seva valoració de conjunt, permetent als gestors establir les mesures corresponents per a la seva protecció i conservació, així com ajudar a planificar la seva gestió i fer-los rendibles socialment.

Els Mapes de Patrimoni Cultural són inventaris que es porten a terme mitjançant conveni amb els Ajuntaments i són elaborats per professionals o empreses especialitzades, amb seguiment per part dels tècnics de l'Oficina de Patrimoni Cultural. Són inventaris oberts, que es poden revisar i als que podem aportar informació nova en qualsevol moment, de forma que la informació es pot mantenir actualitzada.

En una època en què la cultura forma part de l'entorn de tots, no podem oblidar que conèixer el nostre patrimoni és un dels plaers dels que encara podem gaudir de forma quasi gratuïta, i que conèixer els elements que formen aquest patrimoni és una manera de conservar-lo i protegir-lo. Només essent conscients del que ens envolta i que ha estat la gènesi del que som ara, podrem afrontar amb garanties el que està per venir.

Metodologia:

L'inventari consisteix en un compendi de fitxes individualitzades per a cada un dels elements i organitzades en cinc àmbits: patrimoni immoble, mòble, documental, immaterial i natural; a cada un d'aquests àmbits, s'hi diferencien tipologies: edifici, conjunt arquitectònic, element arquitectònic, jaciment arqueològic, obra civil; element urbà, objecte, col·lecció; fons d'imatges, fons documental, fons bibliogràfic; manifestació festiva, tècnica artesanal, tradició oral, música i dansa, costumari; zona d'interès natural, espècimen botànic singular. Aquesta distribució permet, d'una banda, introduir la informació de forma ordenada, i de l'altra, fer cerques temàtiques conjuntes o altres més específiques, com cronològica, onomàstica, per ubicació, per tipus de

1. Indicació dels Mapes finalitzats i consultables a la web. Gener 2019. (Diputació de Barcelona).

protecció legal, a un o a més mapes de patrimoni, a la vegada. Cada fitxa recull el màxim d'informació possible de cada element, acompanyada de fotografies. Es recull tota la informació d'altres inventaris i del planejament municipal, actualitzant-la i ampliant-la amb nous elements, arribant a documentar en molts casos quasi el 99,9% del patrimoni cultural municipal, fet que la converteix en una eina bàsica i molt útil.

El treball s'acompanya d'una memòria que recull el context i presenta una anàlisi global del patrimoni del terme municipal, de forma que permet, als Ajuntaments i gestors, conèixer la situació del seu patrimoni i així poder portar a terme diverses actuacions per millorar-lo i dinamitzar-lo.

La consulta es realitza sobre cartografia, cosa que permet veure cada element geolocalitzat en relació amb el seu entorn immediat i accessible des de la xarxa a la web de Diputació de Barcelona i la de cada municipi. Es poden consultar les fitxes del patrimoni inventariat, fer cerques temàtiques o per

municipis, passar la informació a altres sistemes SIG (Sitmun, Google Earth, ...), obtenir còpies per imprimir, relacionar la informació amb el planejament municipal i amb altres dades, el resultat és una important eina de coneixement que facilita el seu ús a molts nivells. La consulta als Mapes de Patrimoni la podeu fer a:

<http://patrimonicultural.diba.cat/>

Fins a avui s'han realitzat els Mapes de Patrimoni Cultural de 168 municipis, un 54 % de la província de Barcelona, amb un total de 37.850 elements fitxats, que es pot traduir en una densitat de 4,85 elements per km². Si ho analitzem per tipologies, tenim un 70,33% d'elements de patrimoni immoble, 8,23% de patrimoni moble, 4,17% de patrimoni documental, 7,53% de patrimoni immaterial, 9,73% de patrimoni natural. En molts d'aquests municipis, a partir de l'inventari, s'han desenvolupat accions de conservació o difusió que han revertit en el territori, demostrant la validesa i utilitat de la feina feta. Cada any, a partir del Catàleg de Serveis,

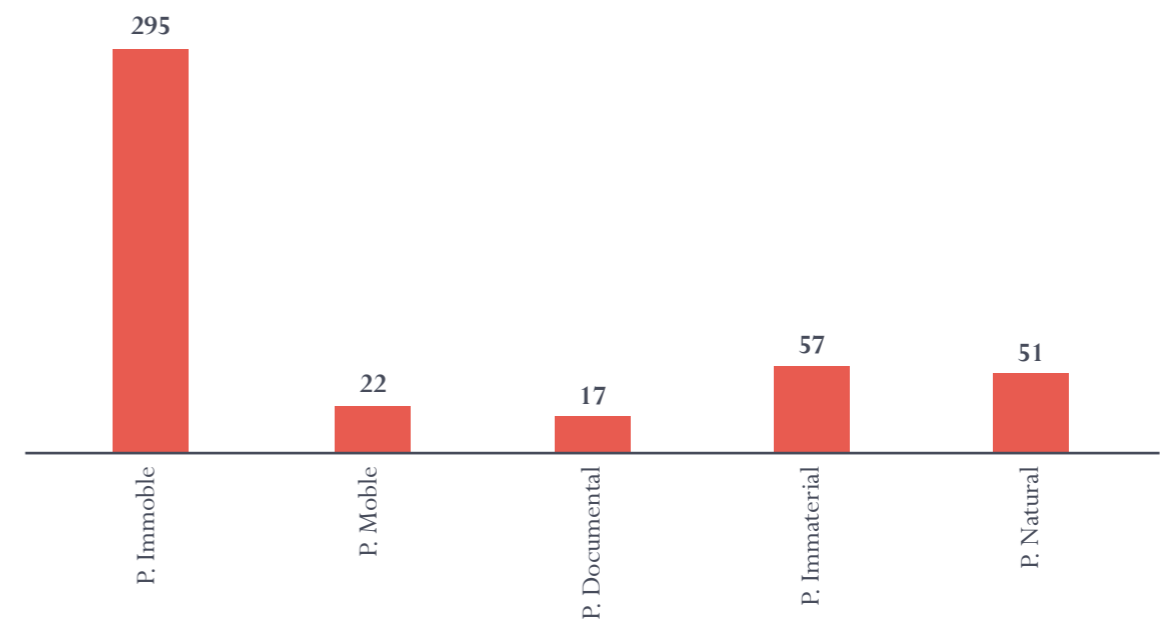
entren noves peticions i, actualment, s'està treballant en la realització de diversos Mapes, incrementant progressivament el nombre de municipis fets.

A l'any 2018, es va finalitzar el Mapa de Patrimoni Cultural de Dosrius que va realitzar la historiadora, Adriana Geladó, per encàrrec de la Diputació de Barcelona, del qual se'n presenta seguidament un resum.

El Mapa de Patrimoni Cultural de Dosrius:

Les tasques d'elaboració del Mapa de Patrimoni Cultural de Dosrius (documentació prèvia, treball de camp i feina de gabinet) han permès conformar una nodrida base de dades, composta per 442 elements patrimonials, una xifra certament significativa que avala la riquesa i la varietat del patrimoni cultural i natural del municipi. Amb l'anàlisi de les dades obtingudes s'han pogut establir els punts forts d'aquest patrimoni, els quals fan referència a les següents tipologies. En primer lloc, un importantíssim patrimoni immoble caracteritzat, sobretot, per la gran quantitat de masies disseminades pel terme, així com un gran nombre d'edificis rellevants i diversos elements arquitectònics relacionats tant amb el medi rural com amb la cultura de l'aigua. Destaca, també, el patrimoni arqueològic per la seva importància i significació dins del context comarcal establert entre el Maresme i el Baix Vallès. En segon lloc, és important remarcar el significatiu i heterogeni patrimoni immaterial representatiu del tarannà i la manera de fer de la gent de Dosrius i, en darrer terme, un valuós patrimoni natural definit sobretot per la inclusió, d'aproximadament un 30% del territori, dins dels límits del Parc del Montnegre i el Corredor, així com un gran nombre de

2. Tipologies generals del patrimoni cultural de Dosrius. (Font: elaboració pròpia).

formacions geològiques que són conseqüència del tipus de sòl granític que caracteritza el territori, diverses zones d'interès natural i espècimens botànics singulars.

La distribució geogràfica dels elements documentats, tenint en compte els pràcticament 40,7 km² de terme municipal, ens indica que una alta concentració d'aquests es troba dins dels nuclis urbans i als seus voltants. Si concretem en les masies, tot i que en general es troben disseminades per tot el territori, s'observa una certa agrupació a la banda nord-est del terme (veïnats del Far i Rupit) i a la banda de migdia (veïnats de Rimbles i Gemir) i, alhora, entre els nuclis urbans de Dosrius i Canyamars. En relació als elements d'interès natural es concentren sobretot a les zones del Corredor i de la serra Polsaruda. Mentre que la zona més potent, arqueològicament, és el veïnat del Far i la serra del Corredor.

Tal i com reflecteix la gràfica, la tipologia més representada correspon al patrimoni immoble, amb un total de 295 elements, el 66% del total inventariat. La categoria més important és els edificis, amb un total de 177 elements: masies, cases, pous de glaç i alguns forns. De fet s'han documentat un total de 27 masies, situades dins de context urbà, i 75, disseminades pel terme municipal, així com 43 cases urbanes, 7 edificis religiosos i 10 torres d'estiueig. Alhora, dins d'aquesta categoria, cal incloure-hi un total de 5 pous de glaç i 3 forns que conserven bona part de l'estructura arquitectònica original. La segona categoria més representada és els elements arquitectònics, amb un total de 73 registres, formats per una vintena de fonts rurals, i 5 urbanes, 21 rellotges de sol (es van individualitzar els més significatius), 16 basses i safareigs, 7 forns, 6 creus, 4 fites de terme i propietat, i 4 elements funeraris destaca-

bles. En tercer lloc, hi destaca el patrimoni arqueològic amb un total de 23 elements, i 17 elements relacionats amb l'obra civil, entre els que destaquen aquells que estan relacionats amb l'aigua: 4 mines, 2 aqüeductes i una monumental resclosa.

El segon grup més destacat és el patrimoni immaterial, amb 57 elements, un 13% del total inventariat. La categoria més representativa és la tradició oral, amb un total de 20 llegendes, majoritàriament relacionades amb el món de la bruixeria i el diable, moltes recollides pels folkloristes catalans Cels Gomis i Joan Amades. També, s'hi comptabilitzen 5 dites i refranys, 3 poemes i 2 oracions relacionades amb el Santuari del Corredor. En segon lloc, el subgrup de les manifestacions festives, amb un total de 15 registres, entre els que destaquen 8 fires i festes tradicionals, 3 aplecs i les 2 plantades del Maig que es celebren als nuclis de Dosrius i Canyamars. Finalment, també s'han documentat 5 antics costums de guariment, relacionats amb la població dosriuena, 4 elements musicals (incloent-hi una petita mostra de les significatives sardanes del nucli de Canyamars) i 2 tècniques artesanals pròpies de la zona.

En tercer lloc, la tipologia més nombrosa correspon al patrimoni natural, amb 51 elements i un 12% del percentatge global. En aquest cas, la categoria més destacable és les zones d'interès natural, amb un total de 40 registres entre els que hi destaquen 13 elements relacionats amb el medi geològic, 15 arbredes i la inclusió de bona part del territori dins dels límits del Parc del Montnegre i el Corredor, entre d'altres. Alhora, el subgrup dels espècimens botànics singulars, amb 11 destacadíssims exemplars entre els que hi ha pins, àlbers i alzines entre d'altres.

En la quarta posició, hi trobem el patrimoni mòbil, amb 22 elements i un 5% del total de l'inventari. Dins d'aquesta tipologia, la categoria més nombrosa és els elements urbans, representats en gran mesura per 5 fonts i 6 monuments commemoratius, instal·lats a la via pública. La segona categoria és els objectes, amb un total de 6 registres. I, en tercer lloc, hi ha les col·leccions, tant les ubicades dins del terme municipal com aquelles que es troben fora dels seus límits.

I en darrer terme, tancant els resultats obtinguts, hi ha el patrimoni documental amb 17 elements, un 4% del total, majoritàriament representat pels fons documentals, amb 16 elements. Aquests fons, tant d'àmbit públic com privat, es correspon amb documents únics i particulars per la seva singularitat, com per exemple els 5 goigs relacionats amb les esglésies del terme, i també amb els fons relacionats amb el municipi i dipositats tant en institucions locals com en aquelles ubicades fora del terme municipal.

Elements significatius del patrimoni cultural de Dosrius:

El patrimoni cultural d'un municipi es troba directament relacionat amb la seva història i el seu passat. Mitjançant els seus valors artístics, el seu caràcter simbòlic i la seva significació identitària, aquest conjunt de béns esdevé una radiografia de l'evolució i l'adaptació d'un municipi a cada moment històric, esdevenint un referent a l'hora de definir el tarannà i el territori d'una comunitat. A continuació, es detallaran, a grans trets, alguns dels elements més significatius del patrimoni cultural de Dosrius, seguint les tipologies i categories establertes a l'apartat anterior.

En primer lloc, cal mencionar els edificis arquitectònics d'origen medieval que ajudaren a configurar el paisatge del terme i l'evolució urbanística del municipi. En aquest sentit, tant el castell de Dosrius com les tres parròquies del terme, esdevenen les fites més destacables. Entre els segles XI i XV, el nucli de Dosrius era un territori format per una sèrie de masies disperses a l'entorn de l'església parroquial de Sant Iscle i Santa Victòria i el seu cementiri, desenvolupat com un poble de sagrera amb una estructura de cases de cós, construïdes dins d'aquest espai, amb un entramat de carrers associats (Graupera, 2018: 49). Una situació força similar també es va donar al nucli de Canyamars, establert com un poble de sagrera, amb l'església parroquial de Sant Esteve i el seu cementiri com a centre, tot i que en aquest cas, les construccions configuraven un petit veïnat de cases disperses al seu voltant i diversos masos disseminats a la resta del territori (Graupera, 2018: 48). El cas del veïnat del Far reflecteix l'església de Sant Andreu com la parròquia d'una població agrupada en masies disperses. Entre finals del segle XV i mitjans del segle XVI, també, apareixen les primeres mencions documentals relacionades amb algunes de les masies més antigues que encara es conserven disseminades pel terme. Alguns exemples són les masies de can Gel, can Terrades del Molí, can Llibre de Pagès, can Figueres, can Canyamars, can l'Arenes, can Guinart, can Bosc, can Gabarra o can Pruna, entre d'altres.

Arquitectònicament parlant, el segle XVI fou determinant per al municipi amb les reconstruccions parroquials, que han arribat fins als nostres dies, i la construcció del Santuari del Corredor, estilísticament adscrites als corrents gòtics i renaixentistes imperants a l'època. La construcció de l'església parroquial de Sant Iscle i Santa Victòria de Dosrius (1526-1533), en el mateix lloc que l'anterior, comportà el creixement del nucli de població al voltant del temple amb l'ampliació de la sagrera, la construcció de diverses cases i masies, i l'aparició de l'entramat urbà amb les places de l'Església i l'ac-

tual plaça de la República, així com nous carrers i veïnats. Aquest teixit urbà s'anà desenvolupant sobretot al llarg dels segles XVII i XVIII. Un cas similar el presenta Canyamars, amb la reconstrucció de l'església de Sant Esteve, a finals del segle XVI, i el desenvolupament de l'actual nucli antic del poble durant el segle XVII i, sobretot, el segle XVIII. Pel que fa al nucli del Far, l'església de Sant Andreu fou bastida entre els segles XVI i XVII en el mateix lloc on hi havia la primitiva.

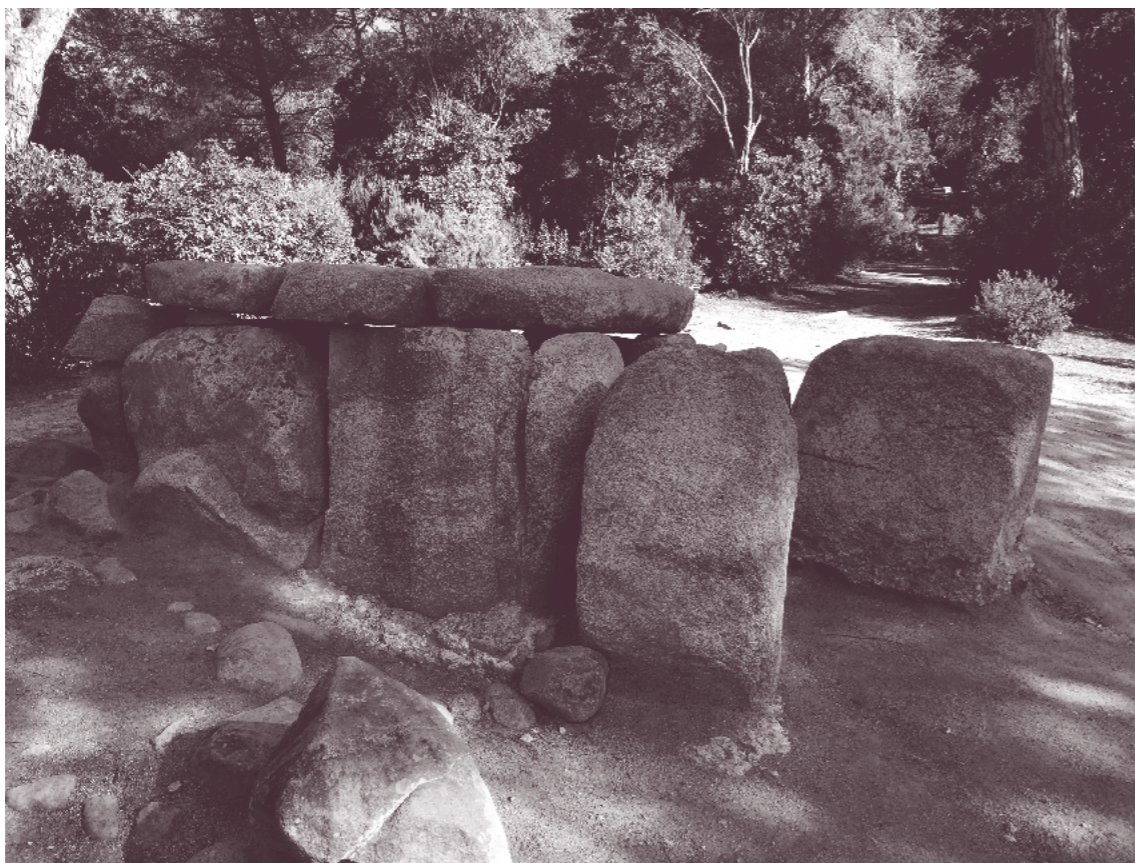
Un altre dels edificis més emblemàtics del patrimoni immoble de Dosrius, tant pels seus valors arquitectònics com històricament parlant, és el pou de glaç de Canyamars. Aquesta estructura, perfectament conservada, és testimoni vivent de la indústria vinculada al comerç del glaç que es desenvolupà al municipi entre mitjans del segle XVIII i el segle XX. De fet, s'han documentat un total de 5 pous, tots construïts dins dels límits del veïnat del Far (pous de glaç de can Bosc i de can Farrerons) i a la zona de Canyamars (pous de glaç de can Gel i de can Cames).

Per altra banda, l'obra més monumental que s'ha dut a terme al municipi és probablement la construcció de l'aqüeducte per explotar les aigües de la conca hidrogràfica de Dosrius, per part de la Societat General d'Aigües de Barcelona. Aquest conjunt de galeries i preses subterrànies, que transportava les aigües de Dosrius cap a Mataró i Barcelona, fou construït entre els anys 1868 i 1882, i resolva l'en-

dèmic problema de les inundacions i els aiguamolls que es creaven en diverses zones del terme, provocats sobretot per l'abundància d'aigua a l'aquífer de Dosrius i pel règim estacional de pluges de les rieres de Rials, el Far i Canyamars. Aquesta obra, juntament amb la construcció de la carretera entre Llinars del Vallès i Dosrius (1838-1851), el ramal entre Dosrius i la carretera de Mataró a Granollers (1856-1884) i la implantació d'una escola de nens al nucli de Dosrius (1851), incideix clarament tant en l'urbanisme com en la demografia local (Alsina, 2018).

Cal, també, mencionar dos dels jaciments arqueològics del muni-

5. Dolmen de ca l'Arenes. pi que reflecteixen l'antiguitat de l'ocupació del territori dosriuenc i que han estat degudament excavats.

Ens estem referint al dolmen de ca l'Arenes, un sepulcre megalític múltiple de galeria catalana, adscrit cronològicament al Neolític Final (3000-2500 a.C), i a l'hipogeu paradolmènic de la costa de can Martorell, una cambra funerària amb corredor i un vestíbul d'accés megalític, cronològicament adscrit al període Calcolític (2200-1800 a.C), i on es documentaren les restes d'entre 195 i 205 individus enterrats i 68 puntes de fletxa de sílex, actualment custodiades al Museu de Mataró.

El patrimoni immaterial esdevé representatiu de l'herència cultural del municipi, formada per una gran quantitat de llegendes, creences, costums i tradicions relacionades amb la cultura popular i el tarannà de la societat dosriuenc. Aquest patrimoni es defineix, en gran mesura, pel gran nombre de llegendes relacionades amb el món de la bruixeria i el diable, que estan estretament lligades a diversos elements del patrimoni cultural, inclosos dins del Mapa de Patrimoni (com per exemple la Pedra Llarga, la Roca del Diable o el Santuari del Corredor), o bé, fan referència a personatges originaris i autòctons (com per exemple l'àvia Guinarda o en Ramon Polayna de Canyamars). Al mateix temps, les potents manifestacions festives que es continuen celebrant al municipi fan palesa la significació i singularitat del

patrimoni immaterial de Dosrius. Les tradicionals plantades del Maig de Dosrius i Canyamars, rituals de caràcter dendrològic que, originàriament, homenatjaven els esperits de la natura i la fertilitat de la terra, o la festa de la Germandat de Sant Josep, una de les entitats més antigues i amb més solera del municipi, en són els elements més destacats.

El patrimoni natural és representatiu de la biodiversitat i la riquesa natural i geològica del terme. Les zones d'interès específic, a causa de les característiques geomorfològiques i paisatgístiques del territori, són les que predominen dins d'aquesta tipologia del patrimoni cultural. En aquest sentit, la gran quantitat d'afioraments i formacions rocoses granítiques, majoritàriament arrodonides per l'erosió i disposades en solitari, o bé, formant conjunts, conformen el paisatge identitari i característic que defineix el terme més muntanyós de Dosrius (caus de boles i esqueis, entre d'altres). Per altra banda, les diverses arbredes documentades al municipi són una mostra de la diversitat i bona salut de les comunitats vegetals existents al territori. Destaquen, per la seva significació i antiguitat, la verneda del torrent de Rupit, inclosa dins la Directiva Hàbitats de la UE, i l'arbreda de roures de la masia de can Jeroni, únics exemplars d'aquesta espècie, documentats dins del nucli urbà de Dosrius, el més vell dels quals està datat aproximadament al segle XVIII. En darrer terme, cal incloure-hi els diversos espècimens botànics sin-

6. Plantada del Maig de Dosrius. gulars que reflecteixen la gran diversitat d'espècies documentada dins del terme i, alhora,

destaquen dins del context nacional, comarcal i local català. Els exemplars dosriuencs més destacats són la magnífica alzina de can Farrerons, declarada com a Arbre monumental per la Generalitat de Catalunya i Arbre d'interès comarcal pel Consell Comarcal del Maresme, o el pi d'en Gallifa, també declarat com a Arbre d'interès comarcal i local i considerat un dels arbres més antics de la comarca, calculant-se-li una antiguitat d'uns 250 anys aproximadament.

Seguidament, cal fixar-nos en el ric patrimoni moble dosriuenc. Un dels exemples més reeixits és

el retaule major de Nostra Senyora del Socors, ubicat al Santuari del Corredor i datat entre els anys 1589 i 1590. Es tracta d'una peça renaixentista de composició mixta, formada per un pedestal de pedra, una predel·la i una composició reticulada de tres cossos per cinc carrers, coronat amb un frontó curvilini i volutes d'enllaç. Una menció especial mereixen les restes del retaule major de l'església parroquial de Sant Iscle i Santa Victòria, datat entre els anys 1565 i 1567 i destruït durant la guerra civil. De fet, els fragments conservats consisteixen en quatre taules, custodiades als espais de reserva del Museu de Mataró (MDM), i tres més a la mateixa parròquia; i foren identificades pel Grup de recerca d'història de l'art modern de la Universitat de Girona (UdG) entre els anys 2005-2006 i 2013. El darrer objecte singular originari del municipi és el tinell de la masia de can Bosc del Far, actualment exposat al Museu del Disseny de Barcelona. Correspon a una peça de fusta d'alber, bastida l'any 1574, originàriament utilitzada per emmagatzemar el parament d'una taula i, alhora, mostrar-ne les peces més luxoses.

Per finalitzar aquest repàs als elements més singulars del patrimoni cultural de Dosrius, cal mencionar el destacable patrimoni documental, eina fonamental per a l'estudi i la divulgació

de la memòria històrica del municipi. Alguns dels fons documentals

8: *Alzina de can Farrerons*, més antics, vinculats al territori, estan dipositats en arxius i institucions situades fora del terme municipal, assegurant d'aquesta manera la seva preservació i estat de conservació. Ens estem referint al fons documental custodiat a l'Arxiu Nacional de Catalunya (ANC), en el que destaca el fons del Llinatge Sentmenat-Marquesos de Castell dosrius, datat a partir del segle XI i fins al XVII, i al fons del Llinatge Mercader, comtes de Bell-lloc. Al mateix temps, el fons documental dipositat a la Biblioteca de Catalunya, format per set pergamins medievals, datats entre els segles XIV i XVI, i també l'important fons documental del mas Vallmajor de Dosrius, format per un total de 114 pergamins i sis documents en suport paper, amb un abast cronològic comprès entre mitjans del segle XII i finals del segle XVIII.

Bibliografia:

ALSINA, N.; CALONGE, R.; CUSPINERA, L.; JUBANY, M.A.; LACUESTA, R. *Inventari del patrimoni històric, arquitectònic i ambiental de Dosrius*. [Barcelona: Diputació de Barcelona, Ajuntament de Dosrius], 2005.

ALSINA BOIX, NEUS; JUBANY PINÓS, M. ÀNGELS. "El municipi de Dosrius durant el segle XIX. Les transformacions en l'obra pública". *XI Trobada d'Entitats de Recerca Local i Comarcal del Maresme: el desenvolupament urbanístic dels pobles del Maresme*. Vilassar de Mar: Centre d'Estudis Vilassarencs, 2018, p. 111-128.

BASSOLS I FERNÁNDEZ, IMMA; DAVÍ I SALVANYÀ, DANIEL; FONT I COT, JOSEP ORIOL; LEONART I CASADEVALL, ROBERT; LOU I MARTÍNEZ, TONI. "Dòlmens i menhirs entre la Tordera i el Besòs. El grup megalític del Maresme i el Baix Vallès". *Monografies del SERP*, núm. 13. Barcelona: SERP (Seminari d'Estudis i Recerques Prehistòriques), Universitat de Barcelona, 2018.

BOSCH, MARC. "Protegir el patrimoni cultural, responsabilitat compartida". *Plecs d'Història Local, L'Avenç*, núm. 149, 2013, p. 5-7.

CAPDEVILA, ALEXANDRA; SUBIÑÀ, ENRIC; RAMIS, JOSEP; SERRANO, ALEXIS. *Els Vallmajor de Dosrius, una nissaga entre l'Edat Mitjana i l'Època Contemporània*. Mataró: Arxiu Comarcal del Maresme; Ajuntament de Dosrius, 2018.

CORTÉS, MARÍA DEL AGUA. "Inventariar el patrimoni cultural en un mapa". *Plecs d'Història Local, L'Avenç*, núm. 149, 2013, p. 11.

DIVERSOS AUTORS. "La Costa de can Martorell (Dosrius, El Maresme). Mort i violència en una comunitat del litoral català durant el tercer mil·lenni aC". *Laietania*, 14. Mataró: Patronat Municipal de Cultura de Mataró - Museu de Mataró, 2003.

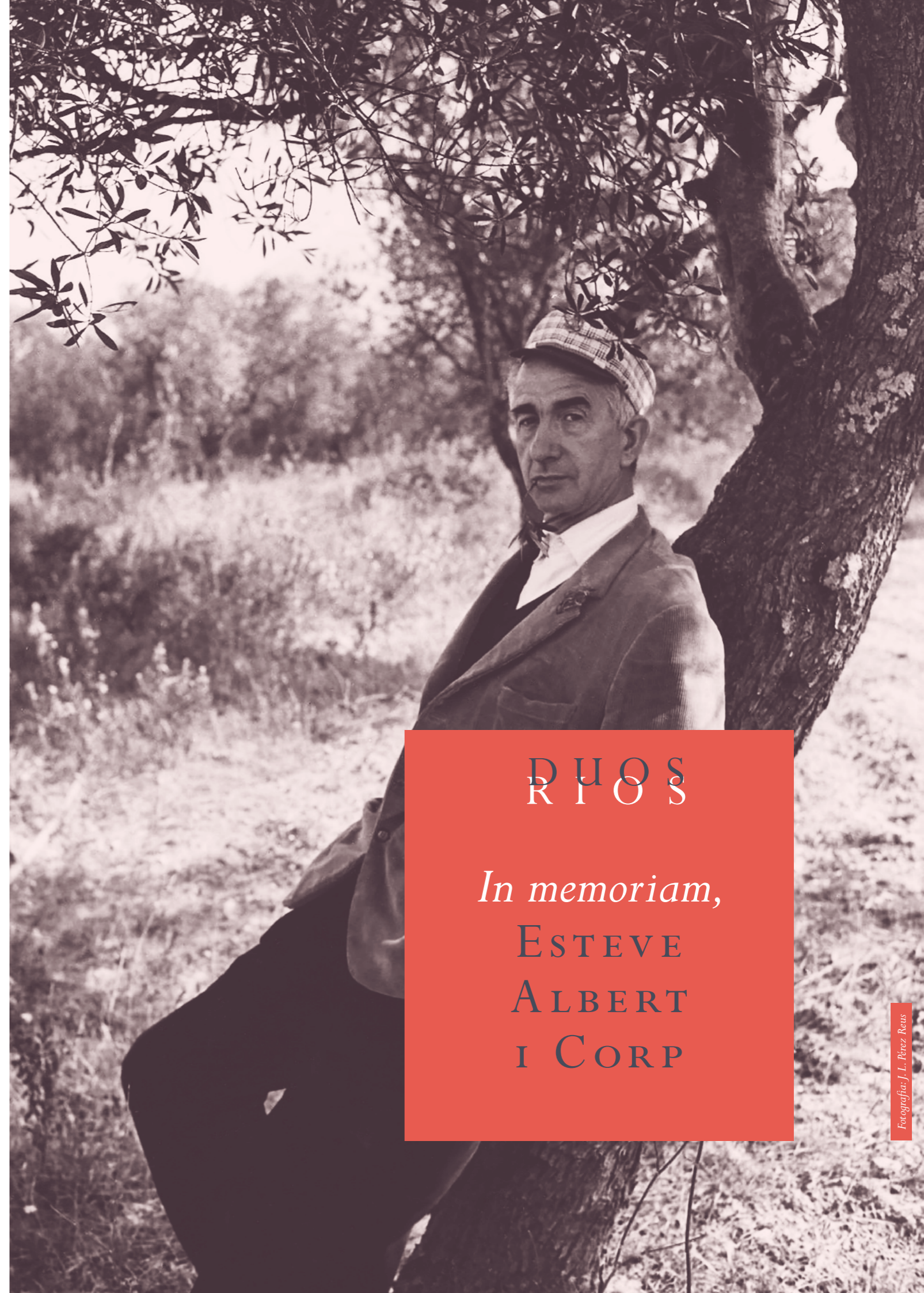
DOMINICH I LORENZO, MERITXELL. *Aixecament topogràfic i modelat en tres dimensions del Pou del glaç de Canyamars (Maresme)*. Memòria. [Inèdit].

GELADÓ, ADRIANA. *Mapa de Patrimoni Cultural de Dosrius*. Diputació de Barcelona i Ajuntament de Dosrius, 2018.

GELADÓ, ADRIANA. *Memòria del Mapa del Patrimoni Cultural de Dosrius*. Diputació de Barcelona i Ajuntament de Dosrius, 2018.

GRAUPERA GRAUPERA, JOAQUIM. "Burgs, viles i llocs. L'urbanisme medieval al Maresme". *XI Trobada d'Entitats de Recerca Local i Comarcal del Maresme: el desenvolupament urbanístic dels pobles del Maresme*. Vilassar de Mar: Centre d'Estudis Vilassarencs, 2018, p. 45-55.

ROCA ESCODA, MIREIA; CERVETO VIDAL, EVA. *Tallar-lo per després plantar-lo. Aproximació etnogràfica de la Plantada de l'Arbre Maig a Ôrrius*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura, 2015.

DUOS
RIOS

In memoriam,
ESTEVE
ALBERT
I CORP